

UDK: 327.51:355.356
Biblid: 0025-8555, 69(2017)
Vol. LXIX, br. 1, str. 20–49

Originalan naučni rad
Primljen 26. februara 2017.
Odobren 27. marta 2017.
DOI:10.2298/MEDJP1701020V

Globalni partneri NATO-a: nagrađena kooperativnost

Nebojša VUKOVIĆ¹

Apstrakt: Rad ima za cilj da prikaže razvoj saradnje Severnoatlantske alijanse (NATO) sa zemljama koje su, geografski posmatrano, znatno udaljene od evroatlantske oblasti i nisu uključene u već postojeće multilateralne programe zapadnog vojnog saveza. Autor analizu fokusira na hronologiji, modalitetima i kvalitetu kao odabranim obeležjima saradnje NATO-a sa Japanom, Južnom Korejom, Mongolijom, Australijom, Novim Zelandom, Avganistanom, Pakistanom i Irakom. Reč je o zemljama koje su u zvaničnoj terminologiji Severnoatlantske alijanse označene kao globalni partneri (*partners across the globe*). Autor nastoji da dokaže tezu da je misija ISAF u Avganistanu „mesto rođenja” globalnih partnera, odnosno da je učešće pojedinih zemalja (Japana, Australije, Novog Zelanda, Južne Koreje) u toj misiji doprinelo uspostavljanju tzv. globalnih partnerstava. Autor je sve globalne partnere NATO-a podelio na „realne” i „fiktivne” u zavisnosti od toga koliki je zaista njihov doprinos misijama Alijanse. Autor je sve globalne partnere NATO-a podelio na „realne” i „fiktivne” u zavisnosti od toga koliki je zaista njihov doprinos misijama Alijanse. Autor zaključuje da za „realne” partnere nije trenutno izgledno članstvo u Alijansi, mada u slučaju zaoštavanja protivrečnosti u azijsko-pacifičkom regionu ni tu opciju ne bi trebalo sasvim isključiti.

Ključne reči: NATO, globalni partneri, međunarodna vojna saradnja, međunarodna bezbednost, transformacija.

¹ Autor je naučni saradnik u Institutu za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.
E-pošta: nebojsa@diplomacy.bg.ac.rs

Rad je realizovan u okviru projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima – strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljopolitički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti” Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, br. 179029.

Konceptualni okvir rada

U ovom radu nameravamo da prikazemo i objasnimo kako se višegodišnja saradnja NATO-a i nekoliko od evroatlantske oblasti geografski udaljenih država u misiji ISAF u Avganistanu (*International Security Assistance Force*), transformisala u koncept „globalnih partnera”. Zarad dubljeg i obuhvatnijeg sagledavanja tog procesa – preobražaja jedne *ad hoc* saradnje u partnerstvo – poželjno je da se pronađe oslonac u određenoj koncepciji (shvatanju) bezbednosti i međunarodnih odnosa. Nakon okončanja Hladnog rata, usled krupnih geopolitičkih promena, zapadni stručnjaci za međunarodne odnose i bezbednost počeli su da preispituju i problematizuju dotadašnje teorije o odnosima između država i da uvode nove konceptualne paradigme. Jednu od najrasprostranjenijih savremenih paradigmi predstavljala je teorija o saradnji u bezbednosti (*cooperative security*).

Prema Ričardu Koenu (Richard Cohen), saradnja u bezbednosti se može odrediti kao „strateški sistem razvijen oko jezgra koga čine države liberalne demokratije, uvezane u mrežu formalnih ili neformalnih saveza i institucija, koje prepoznaju zajedničke vrednosti i koje praktično i transparentno saraduju u oblastima ekonomije, politike i odbrane”.² Za ovog autora, NATO je predstavljao praktičan (i uspešan) primer saradnje u bezbednosti. Koncept saradnje u bezbednosti ima četiri „prstena”, od kojih su dva tradicionalna – kolektivna bezbednost (bezbednost unutar grupe suverenih država) i kolektivna odbrana (odbrana države od spoljne agresije). Novi elementi u konceptu saradnje u bezbednosti su pojedinačna bezbednost i unapređivanje stabilnosti. Ovaj poslednji element ili „prsten” podrazumeva da države koje saraduju u bezbednosti koriste različita sredstva kako bi sprečile ili preduhitrile nestabilnost.³ Koen primećuje, kako je nakon završetka Hladnog rata, NATO odlučno stremio ka upravo toj četvrtoj dimenziji saradnje u bezbednosti. Sredstva ostvarenja ove dimenzije saradnje u bezbednosti mogu biti politička, ekonomska, ali i vojna.

Misija ISAF može da se uzme kao primer ili obrazac realizacije ovako obrazložene koncepcije saradnje u bezbednosti. Nakon vojne intervencije SAD u Avganistanu 2001. godine, rezolucijom 1386 Saveta bezbednosti UN-a odobreno je uspostavljanje ove misije kako bi se pomoglo stabilizaciji Avganistana i stvorili uslovi za održivi mir. Od avgusta 2003. godine, NATO preuzima vođstvo misije koja

² Ričard Koen, „Od pojedinačne bezbednosti do međunarodne stabilnosti”, u: Ričard Koen i Majkl Mihalka, *Saradnja u bezbednosti: novi horizonti za međunarodni poredak*, Udruženje diplomaca centra Džordž K. Maršal, Beograd, 2005, str. 9.

³ *Ibid.*, str. 12.

traje do kraja 2014. godine. Oslanjajući se na stavove Koena, može se konstatovati, da su prisutni svi konceptualni kriterijumi da se ova misija tumači kao operacionalizacija saradnje u bezbednosti. Jezgro kojeg čine liberalne demokratije, u ovom slučaju predstavlja Alijansa, koja posredstvom različitih formata saradnje (partnerskih programa) uspeva da obezbedi učešće većeg broja zemalja u ovoj misiji. Tokom svog angažovanja u Avganistanu, NATO i partneri koriste različita sredstva kako bi se ta zemlja stabilizovala – pruža se ekspertska pomoć, finansiraju se najrazličitiji civilni i vojni programi, ali se vode i protivpobunjeničke operacije (upotrebljava se sila). Evidentan doprinos, pre svega, četiri države liberalne orijentacije – Japana, Južne Koreje, Australije i Novog Zelanda – motivisao je NATO, uz snažno i verovatno presudno zalaganje SAD – da se sa ovim zemljama uspostave čvršći formalni odnosi i one proglase „globalnim partnerima”. Na ovom primeru, pokazuje se, da u pojedinim slučajevima, saradnja u bezbednosti, kada se praktično primeni, funkcioniše kao produktivno-inovativna koncepcija – njenom realizacijom u Avganistanu generisana je nova forma partnerstva i NATO je pored već „tradicionalnih” partnera (PzM, Mediteranski Dijalog, Istanbulska inicijativa, i dr.) stekao nove, ovaj put „globalne partnere”. S druge strane, ove države su takođe izvukle opipljive koristi iz svog učešća u ISAF misiji – proširile su i ojačale svoje veze sa trenutno najjačim vojnim i političkim savezom na planeti i dobile pristup mnogobrojnim programima saradnje.

Izvore za pisanje rada predstavljaju, u prvom redu, zvanični dokumenti NATO-a (strateški koncepti, saopštenja sa samita i različiti izveštaji), koji bez obzira na svoju, između ostalog, i deklarativnu prirodu, ipak predstavljaju nezaobilazan materijal za proučavanje funkcionisanja Alijanse jer govore o osnovnim ciljevima njene politike i strategije. Pored toga, kao izvori, neizostavni su i pravni akti (ugovori o partnerstvu), pojedinačni naučni radovi i zbornici, kao i analitički materijali različitih ekspertskih ustanova. Od opštih naučnih metoda, primenu može da nađe hipotetičko-deduktivna i komparativna metoda, a od osnovnih, metoda analize (analiza sadržaja i komparativna analiza) i metoda sinteze, kao i induktivno-deduktivni način zaključivanja.

Transformacija NATO-a: partnerstvo u strategijama i programima

Nakon kraja Hladnog rata, Severnoatlantska alijansa je započela dugotrajnu transformaciju svoje strukture i modela delovanja. Strateški koncepti Alijanse usvojeni u Rimu 1991. i Vašingtonu 1999. godine u prvi plan stavljaju saradnju,

partnerstvo i dijalog kao glavne elemente bezbednosne politike NATO-a. U strateškom konceptu od 1991. godine, istaknuto je da će članice saveza pokušati da razviju šire i produktivne obrasce bilateralne i multilateralne saradnje na svim važnim poljima evropske bezbednosti, sa ciljem, između ostalog, sprečavanja kriza, ili, ako se one pojave, osiguravanja efikasnog upravljanja sa njima. U skladu sa ovakvim opredeljenjem, krajem te iste godine, NATO je formirao Savet za severnoatlantsku saradnju (*North Atlantic Cooperation Council*) koji je zamišljen kao forum za dijalog i konsultacije između Alijanse i država koje tada nisu bile njegove članice. Njemu se u početku pridružuje devet istočnoevropskih i centralnoevropskih zemalja, a docnije i zemlje Zajednice nezavisnih država i Albanija. U januaru 1994. godine, na NATO samitu šefova država i vlada u Briselu, potvrđen je stav da je Alijansa otvorena za članstvo drugih evropskih država.

Takođe 1994. godine, pokrenut je program praktične saradnje između NATO-a i pojedinačnih zainteresovanih država pod nazivom „Partnerstvo za mir” (*Partnership for Peace – PfP*) u kojem je učestvovalo ili još učestvuju 34 države (trenutno 22) Evrope i bivšeg SSSR-a. Za zemlje sredozemnog basena, NATO je pokrenuo 1994. godine program saradnje „Mediterranski dijalog”, koji obuhvata Alžir, Egipat, Izrael, Jordan, Mauritaniju, Maroko i Tunis. Nabrojane države praktično sarađuju sa Alijansom preko tzv. individualnih programa saradnje (*Individual Cooperation Programmes*). Deset godina kasnije, na samitu šefova država i vlada članica NATO-a u Istanbulu, pokrenut je program „Istanbulska inicijativa za saradnju”, koja se tiče zemalja Bliskog istoka. Inicijativi su se do sada pridružile četiri zemlje – Bahrein, Katar, Kuvajt i Ujedinjeni Arapski Emirati, a zainteresovane zemlje sarađuju u okviru pomenutih individualnih programa za partnersku saradnju. Pored ovih programa, NATO ima i tri posebna saveta (komisije) za saradnju sa Ruskom Federacijom (*NATO-Russia Council*), Ukrajinom (*NATO-Ukraine Commission*) i Gruzijom (*NATO-Georgia Commission*). Ti saveti (komisije) su svojevrsni forumi za razmenu mišljenja i konsultacije o važnim političkim i vojnim pitanjima.

Nakon terorističkih napada na SAD od 11. septembra 2001. godine i potonjih vojnih intervencija SAD protiv Avganistana (2001) i Iraka (2003), akcije i misije NATO-a znatno su prekoračile granice evroatlantske oblasti. U Avganistanu, Severnoatlantska alijansa je predvodila međunarodnu vojnu misiju sa odobrenjem Ujedinjenih nacija, od avgusta 2003. do decembra 2014. godine, pod nazivom ISAF (*International Security Assistance Force*). Od 2005. do 2007. godine, NATO je pružao podršku Afričkoj uniji za njenu misiju (AMIS) u provinciji Darfur u Sudanu. Potom, NATO se angažovao u logističkoj podršci misiji Afričke unije u Somaliji (AMISOM). U Iraku, Alijansa je predvodila misiju za obuku iračkih vojnih i policijskih snaga, pod nazivom NTM-I (*NATO Training Mission – Iraq*) koja je

delovala od 2004. do 2011. godine. Tokom 2011. godine, NATO učestvuje zajedno sa drugim državama u vojnoj akciji u Libiji, pre svega kroz izvođenje borbenih letova protiv ciljeva libijske vojske (ukupno više od 26.000 letova). Pored toga, NATO-a je u periodu od 2008. do 2016. godine bio angažovan u borbi protiv piraterije duž obala istočne Afrike (ponajpre Somalije) i kod Adenskog zaliva.

Navedene vojne misije očigledno svedoče o operativnoj globalizaciji Alijanse – njenom angažovanju u udaljenim delovima sveta. Pojava „sve globalnijeg NATO-a” reflektovala se i kroz sadržaj trenutno važećeg strateškog koncepta koji je usvojen na samitu šefova država i vlada zemalja članica u Lisabonu, u drugoj polovini novembra 2010. godine. U ovom konceptu izražava se spremnost da se razviju politički dijalog i praktična saradnja sa bilo kojom nacijom i relevantnom organizacijom koja deli interes NATO-a za miroljubivim međunarodnim odnosima.⁴ U odnosu na temu kojom se bavi ovaj rad, posebno je važan stav iz ovog strateškog koncepta da će Alijansa proširiti partnerstva kroz „fleksibilne formate koji će spojiti NATO i partnere – širom i izvan postojećih okvira”.⁵ Spomenuti fleksibilni formati odnose se upravo na države koje su saradivale sa NATO-om, a nisu tokom poslednjih dvadeset godina bile uključene u neki od postojećih partnerskih programa ili projekata. Sve te države su u zvaničnoj terminologiji Alijanse kategorisane kao partneri na globalnoj razini (*partners across the globe*) ili kraće kao globalni partneri (*global partners*). Trenutno, u globalne partnere NATO-a spadaju Australija, Avganistan, Irak, Japan, Južna Koreja, Mongolija, Novi Zeland i Pakistan.

Prema mišljenju Karla Masale (Carlo Masala) od 2010. godine, NATO se transformisao od saveza za kolektivnu bezbednost u hibridnu instituciju, koja je težila da ostvari više ciljeva – kolektivnu odbranu teritorija država članica, politički i vojni dijalog sa zainteresovanim državama, i izvođenje operacijâ van svojih granica kako bi stabilizovala vlastito neposredno okruženje.⁶ Jedna od osnovnih teza ovog rada je stav da je realizacija ovih operacija – pre svega misije ISAF – stvorila priliku da se NATO formalno (preko određenih dvostranih ugovora i sporazuma) poveže sa državama koje su geografski (ponekad i kulturološki)

⁴ “Strategic concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organizations”, NATO, 2010, www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf, 11/02/2017, pp. 26–27.

⁵ Ibid., p. 26.

⁶ Carlo Masala, “NATO and Asia”, *Panorama: Insights into Asian and European Affairs*, Konrad-Adenauer-Stiftung, Singapore, 2010, www.kas.de/wf/doc/kas_19799-1522-2-30.pdf?100608093214, 11/02/2017, p. 27.

znatno udaljene od evroatlantske oblasti, kao i da se učvrsti i proširi jedan od koncepata njegovog delovanja – saradnja u bezbednosti.

Poreklo globalnih partnera

Nakon terorističkih napada na SAD od 2001. godine, američki saveznici u NATO-u zvanično su osudili te akte i ponudili podršku Sjedinjenim Državama, pozivajući se na poznati član 5 Vašingtonskog ugovora koji napad na jednu državu članicu Alijanse tretira kao agresiju na ceo vojni savez. Već 7. oktobra iste godine, SAD pokreću vazdušne napade na Avganistan, preciznije, na živu silu i vojnu infrastrukturu Talibana, a dve nedelje docnije, u akciju stupaju i kopnene trupe. SAD samostalno izvode ovu operaciju, uz podršku *ad hoc* koalicije država koje su bile voljne da konkretno podrže Sjedinjene Države. U decembru 2001. godine, Savet bezbednosti UN-a donosi odluku o uspostavljanju misije ISAF sa ciljem stabilizacije Avganistana, a dve godine docnije, u avgustu 2003. godine, rukovođenje ovom misijom preuzima NATO. Već prvih godina međunarodnog angažovanja u Avganistanu moglo se naslutiti da će to biti dugotrajna, skupa i sa znatnim ljudskim gubicima skopčana operacija. Kako su SAD uskoro pokrenule rat za svrgavanje režima Sadama Huseina u Iraku 2003. godine, pojavila se urgentna potreba da što više zemalja participira u misiji ISAF. U jednom periodu, trupe u ISAF-u, pod NATO komandom, dostigle su broj od 130.000 iz 51 zemlje (članica NATO-a i partnera).⁷ Rebeka Mur (Rebecca Moore) ispravno je zapazila da su potrebe NATO-a u ISAF misiji podstakle Alijansu da u partnere uvrsti više ne-evropskih saveznika koji dele liberalne vrednosti (što je tačno ukoliko je mislila samo na nekoliko zemalja koje su kasnije proglašene za globalne partnere). Murova dodaje da su najznačajniji partnerski doprinosi misiji u Avganistanu došli ne od formalnih partnerskih struktura NATO-a (Partnerstva za mir, Saveta evroatlantskog partnerstva, Mediteranskog dijaloga, Istanbulske inicijative), već od ne-evropskih saveznika, poput Australije, Japana, Novog Zelanda i Južne Koreje. Tako su se ove države, po njenom mišljenju, pojavile kao ključni igrači u Avganistanu, u vreme kada brojne članice NATO-a nisu bile raspoložene da obezbede trupe ili druge resurse koje su komandanti Alijanse smatrali kritičnim za uspeh misije ISAF.⁸

⁷ *NATO Encyclopedia 2015*, NATO Public Diplomacy Division, NATO Headquarters, Brussels, 2015, p. 19.

⁸ Rebecca R. Moore, "Lisabon and the Evolution of NATO's New Partnership Policy", *Perceptions*, Vol. XVII, No. 1, Spring 2012, p. 61.

I zaista, spomenute zemlje su svaka na svoj način, i u skladu sa svojim mogućnostima i procenama, značajno potpomogle napore NATO-a u Avganistanu. U vojnom smislu, najmarkantniji je svakako doprinos Australije, koja je od 2006. godine u oblasti Oruzgan u proseku angažovala oko 1100 vojnika u više zahtevnih borbenih operacija, a život je izgubio 41 vojnik.⁹ Australija je najviše poslala trupa u Avganistan od svih drugih država koje nisu u NATO-u i tako zauzela deveto mesto na listi od pedesetak zemalja koje su učestvovala u misiji ISAF.¹⁰ Novi Zeland, iako sa malobrojnomo armijom (nešto više od 9000 pripadnika), takođe je uputio ograničen kontingent trupa (oko 200 vojnika i starešina), ponajviše u oblast Bamijan, i za desetak godina angažovanja (2001–2013) je rotacijom ljudstva kroz kontingent prošlo preko 3500 pripadnika novozelandskih oružanih snaga, a život je izgubilo 11.¹¹

Japan zbog ustavnih i zakonskih ograničenja nije mogao da bude vojno prisutan na terenu, ali je zato pružanjem finansijske pomoći i donacija u opremi i materijalu znatno doprineo posleratnoj obnovi Avganistana. U periodu od 2001. do 2015. godine, sveukupna pomoć Japana iznosila je skoro 5,8 milijardi američkih dolara.¹² Nema društvene oblasti kojoj Japan nije preko svoje finansijske i ekspertske pomoći doprineo – od izgradnje i obnove puteva, škola, bolnica, i razvoja poljoprivrede, do čišćenja mina, obuke policije i programa razoružanja različitih grupa i milicija.

Južna Koreja je takođe participirala u misiji ISAF u periodu od 2002. do 2007. godine u provinciji Parvan, sa kontingentom koji su činili medicinski radnici i inženjeri (i oko 200 vojnika). Docnije, od 2010. do 2013. godine, Korejci su prisutni u istoj oblasti, sa integrisanim vojno-civilnim kontingentom od ukupno 470 članova.¹³ Sveukupno, tokom oba perioda, u Avganistanu je stradao jedan južnokorejski vojnik. Južna Koreja se 2011. godine obavezala da će u razdoblju od pet godina donirati 500 miliona američkih dolara za razvoj avganistanskih snaga bezbednosti i socijalno-ekonomske potrebe Avganistana.¹⁴

⁹ Podaci preuzeti sa: <http://icasualties.org/OEF/Index.aspx>, 13/02/2017.

¹⁰ Benjamin Schreer, "Beyond Afghanistan: NATO's Global Partnership in the Asia-Pacific", *Research Paper*, NATO Defense College, No. 75, April 2012, https://www.files.ethz.ch/isn/141292/rp_75.pdf, 12/02/2017, p. 4.

¹¹ Podaci preuzeti sa: <http://icasualties.org/OEF/Index.aspx>, 13/02/2017.

¹² "Japan's Assistance in Afghanistan: Towards Self-Reliance", Ministry of Foreign Affairs of Japan, April 2015, www.mofa.go.jp/files/000019264.pdf, 13/02/2017, p. 2.

¹³ *NATO Encyclopedia 2015*, op. cit., p. 356.

¹⁴ *Ibid.*, p. 357.

Učešće globalnih partnera u ponekad vrlo rizičnim borbenim operacijama i u obilatom finansiranju civilnih projekata i njihovoj realizaciji u Avganistanu, nije ostalo nezapaženo u SAD, koje su sredinom prethodne decenije pokrenule inicijativu za odlučnije zbližavanje NATO-a i ovih država, koje bi se na određen način i formalizovalo. Na ove, ali verovatno i na sve ostale države koje su pomogle NATO-u i SAD u Avganistanu, a nisu bile uključene u neki od postojećih partnerskih programa Severnoatlantskog saveza, prvi put je skrenuta pažnja 2004. godine u nekom značajnom zvaničnom dokumentu Alijanse, kada je za njih upotrebljena sintagma „kontakt zemlje”.¹⁵ U saopštenju sa samita šefova država i vlada država članica NATO-a u Istanbulu (2004), bez poimeničnog nabiranja, Alijansa „pozdravlja interes koje su neke zemlje pokazale, razvijajući individualan, uzajamno koristan dijalog o bezbednosnim pitanjima sa NATO-om kao kontakt zemlje”. U sledećoj rečenici se pozdravlja interes koji je pokazala Australija za tešnju saradnju sa Alijansom.¹⁶ Iste godine, nešto ranije, američki ambasador pri NATO-u Nikolas Brns (Nicholas Burns) započinje kampanju za „proširenje saveza demokratija”, kako tvrdi Karl Hajnc Kamp (Karl-Heinz Kamp), i od tada postaje sve očiglednije da SAD predviđaju za NATO jedan novi komitet koji bi uključio prozapadno orijentisane zemlje van Evrope, sposobne da doprinose vojnim misijama NATO-a širom sveta.¹⁷ Premda kreiranje novog „globalnog partnerstva” nije naišlo na odobravanje američkih saveznika u Evropi, SAD i Velika Britanija nastavile su da lobiraju u prilog jačeg i formalnijeg povezivanja NATO-a sa pomenutim zemljama. Pred NATO samit u Rigi u novembru 2006. godine, Nikolas Berns, tada već kao podsekretar u Stejt departmentu, nagovestio je da će američki predsednik Buš (mlađi) predložiti uspostavljanje programa globalnog partnerstva, kako bi NATO dopreo do Australije, Japana, Južne Koreje, Švedske i Finske. Nabrojane zemlje, naglasio je tada Berns, vežbaju sa NATO snagama, učestvuju u operacijama NATO-a, i SAD

¹⁵ Sintagma „kontakt zemlje” (*contact countries*) prisutna je u NATO-u još od kraja devedesetih godina minulog veka i ticala se svake zemlje koja je imala saradnju sa NATO-om ili učestvovala u misijama koje je Alijansa predvodila, a nije bila uključena u neki od partnerskih programa zapadnog vojnog saveza. U užem smislu, reč je upravo o globalnim partnerima (Japanu, Južnoj Koreji, Mongoliji, Australiji i Novom Zelandu) jer se od sredine prošle decenije ova sintagma odnosila skoro isključivo na njih.

¹⁶ “Istanbul Summit Communiqué”, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council on 28 June 2004, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_21023.htm?, 13/02/2017.

¹⁷ Karl-Heinz Kamp, “‘Global Partnership’: A New Conflict Within NATO?”, *Analysis and Arguments*, No. 29, 2006, Konrad Adenauer Foundation, www.kas.de/wf/doc/kas_9491-1522-2-30.pdf?061211131118, 14/02/2017, p. 3.

žele partnerstvo sa njima. Berns je podsetio, kako su Australija, Japan i Južna Koreja prisutni u Avganistanu, kao što su bili u Iraku i na Balkanu, i stoga SAD veruju, da će se NATO saglasiti sa programom globalnog partnerstva.¹⁸

Berns je još pojasnio, podstaknut pitanjem novinara, da postoje tri grupe partnera ili partnerskih odnosa. U prvu grupu spadaju zemlje obuhvaćene programom „Partnerstvo za mir”. Drugu grupu predstavljaju zemlje koje učestvuju u programu „Mediterranski dijalog” (Severna Afrika i Bliski istok). Treću grupu čine, po rečima Bernsa, globalni partneri – Japan, Australija i Južna Koreja. SAD ih ne posmatraju kao buduće članove NATO-a, ali žele sa njima bliže odnose, zaključio je Berns.¹⁹ Ipak, na samitu u Rigi nije došlo do značajnijeg pomaka u formalizaciji statusa globalnih partnera u odnosima sa Alijansom. Štaviše, za te države u saopštenju sa samita i dalje je zadržana pomalo bezbojna sintagma „kontakt zemalja”. Sa druge strane, u saopštenju se navodi da će se potpuno razviti politički i praktični potencijal postojećih partnerskih programa, kao i odnosi sa kontakt zemljama; da će se uvećati operativni značaj odnosa sa državama koje nisu u NATO-u, uključujući zainteresovane kontakt zemlje; da će se sazivati po potrebi *ad hoc* sastanci sa zemljama koje podržavaju ili doprinose misijama NATO-a (odnosi se i na kontakt zemlje).²⁰ Mada je status „kontakt zemalja” u odnosima sa Alijansom poboljšan u poređenju sa ranijim godinama, rezultati samita u Rigi nisu bili zadovoljavajući za pobornike transformisanja NATO-a u globalniju bezbednosnu strukturu. Nasuprot Amerikancima, evropski saveznici bili su „uznemireni sa mogućnošću produbljivanja političkih veza između NATO-a i država koje su prilično daleko od transatlantske oblasti”.²¹ Posebno je Nemačka smatrala problematičnom transformaciju NATO-a u globalnu „alijansu demokratijâ”.²² Na kraju se došlo do polovičnog rezultata – NATO je ojačao veze sa „kontakt zemljama”, ali bez posebnog okvira (programa) partnerstva za njih.

¹⁸ “Briefing on NATO Issues Prior to Riga Summit”, R. Nicholas Burns, Under Secretary for Political Affairs, Washington, DC November 21, 2006. <https://2001-2009.state.gov/p/us/rm/2006/76464.htm>, 13/02/2017.

¹⁹ Ibid.

²⁰ “Riga Summit Declaration”, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Riga on 29 November 2006, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_37920.htm?mode=pressrelease, 14/02/2017.

²¹ Rebecca R. Moore, “Lisabon and the Evolution of NATO’s New Partnership Policy”, op. cit., p. 63.

²² Simon Koschut, Henning Riecke, “NATO’s Global Aspirations: The dispute over enlargement reflect uncertainties about NATO’s function”, <http://sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/1300/5037.pdf>, 14/02/2017, p. 35.

Sadašnji naziv – globalni partneri – ova grupacija država dobila je 2008. godine na samitu NATO-a u Bukureštu. U saopštenju sa ovog samita, navodi se, kako Alijansa visoko vrednuje raznovrsne i raširene odnose koje je uspostavila sa drugim partnerima na globalnom nivou. Posebno su pohvaljeni doprinosi Japana, Australije, Novog Zelanda, Singapura i Južne Koreje NATO misiji u Avganistanu i istaknuto je kako su za ove zemlje razvijeni tzv. prilagođeni paketi saradnje (*Tailored Cooperation Packages*).²³ Motivi ovih zemalja da učestvuju u misiji u Avganistanu, mogu se objasniti ponajpre njihovim strategijsko-političkim vezama sa SAD. Za bezbednost Japana i Južne Koreje, SAD su i neposredno odgovorne već više decenija, pa se stoga moglo očekivati da će se ove dve zemlje makar delimično „revanširati” svom savezniku kroz participaciju u misiji koja je njemu od izuzetne važnosti, što se dešavalo i ranije (Južna Koreja je imala značajan vojni kontingent u ratu u Vijetnamu, dok je Japan obilato sufinansirao Prvi zalivski rat). Fleksibilnije posmatrano, u pacifičkom regionu, Sjedinjene Države takođe su odgovorne i za bezbednost Australije i Novog Zelanda, a obe ove države (Australija naročito) imaju i značajnu tradiciju učešća u ratovima koje su (pred)vodile SAD (Korejski rat, rat u Vijetnamu, Prvi zalivski rat). Pored toga, političke, ekonomske i vojne elite ovih zemalja već duži niz decenija dele iste ideološke vrednosti i političko-bezbednosne interese sa SAD, u manjoj meri i sa Zapadnom Evropom, i stoga slično percipiraju određene strategijske izazove i rizike.

U istom razdoblju tokom kojeg se u NATO-u vodila debata i politička borba oko koncepta „globalnog partnerstva” (2004–2008), u SAD više analitičara i važnih političkih figura je pokušavalo da konceptijski artikuliše ideju institucionalno globalnog NATO-a. U tekstu „Globalni NATO”, objavljenom u časopisu *Foreign Affairs* upravo pred samit NATO-a u Rigi, Dalder i Goldgejer (Ivo Daalder, James Goldgeier) izložili su osnovne crte koncepta globalizovane Severnoatlantske alijanse. Uočavajući širenje operativnog radijusa Alijanse (Avganistan, Irak, Darfur u Sudanu), dvojica autora smatraju da zapadni vojni savez mora da omogući članstvo „svakoj demokratskoj zemlji u svetu koja je voljna i kadra da doprinese ispunjavanju novih odgovornosti NATO-a (...) Samo istinski globalna alijansa može da odgovori na današnje globalne izazove”.²⁴ Prema njihovom shvatanju, ako svrha zapadne alijanse nije više teritorijalna odbrana, već okupljanje zemalja koje imaju slične vrednosti i interese da se bore sa globalnim problemima, onda nema

²³ “Bucharest Summit Declaration”, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_8443.htm?mode=pressrelease, 14/02/2017.

²⁴ Ivo Daalder and James Goldgeier, “Global NATO”, *Foreign Affairs*, Vol. 85, No. 5, September–October 2006, p. 106.

potrebe da NATO ima ekskluzivno transatlantski karakter. I druge demokratske zemlje, nastavljaju oni, dele vrednosti NATO-a i mnoge zajedničke interese, poput Australije, Brazila, Japana, Indije, Novog Zelanda, Južne Afrike i Južne Koreje, i svaka od njih „može znatno da doprinese naporima NATO-a, obezbeđujući dodatne vojne snage ili logističku podršku da se odgovori na globalne pretnje i potrebe”.²⁵ U skladu sa njihovom radikalnom vizijom budućnosti Alijanse, NATO ne bi trebao da se zadovolji uspostavljanjem partnerskih odnosa sa drugim državama. Kako navode, „NATO treba da posmatra ova globalna partnerstva ne kao krajnji cilj, već kao prvi korak ka formalnom članstvu”.²⁶ Od američkih političara posebno uporan u zahtevima za stvaranjem globalne vojne alijanse bio je senator i svojevremeno kandidat na predsedničkim izborima Džon Mekejn (John McCain). Mekejn je 2007. godine u govoru u Institutu Huver podsetio da se američki vojnici u Avganistanu nalaze zajedno sa snagama iz Australije, Novog Zelanda, Japana, Filipina, Južne Koreje – iz zemalja koje su saveznici i partneri SAD. Ipak, istakao je Mekejn, te zemlje nisu deo zajedničke strukture i stoga je zbog globalnih bezbednosnih izazova u dvadeset prvom veku naglasio da treba sve demokratske nacije okupiti u jedinstvenu organizaciju – svetsku ligu demokratijâ (*Worldwide League of Democracies*).²⁷

Nijedna od zemalja koje je senator Mekejn spomenuo, uključujući višedecenijske američke saveznike poput Japana, Australije ili Južne Koreje, nikada zvanično nije razmatrala niti aplicirala za članstvo u NATO-u, niti za bilo kakav poseban status u okviru zapadnog vojnog saveza. Osim kod japanskog premijera Šinzo Abea (Shinzō Abe), ideje o svetskoj demokratskoj ligi nisu u ovim zemljama posebno razmatrane, a kamoli prihvaćene. Ono što su sredinom prošle decenije neke od ovih zemalja tražile, naročito Australija, jeste veće učešće u planiranju zajedničkih operacija s obzirom na konkretno, i ponekad, kako se moglo videti iz prezentovanih podataka, smrtonosno angažovanje u borbama protiv avganistanskih gerilaca.

Koncepciju globalnog NATO-a u smislu otvaranja mogućnosti članstva za zemlje na drugim kontinentima kritikovao je i jedan od najpoznatijih geostratega današnjice Zbignjev Bžežinski (Zbigniew Brzezinski). Bžežinski se eksplicitno

²⁵ Ibid., p. 109.

²⁶ Ibid., p. 110.

²⁷ “Remarks by senator John McCain at the Hoover Institute”, 1 May 2007, www.mccain.senate.gov/public/index.cfm/speeches?ID=c35d4437-81d8-441f-ad42-71bea309a6be, 14/02/2017. Mekejn je istu ideju izneo godinu dana kasnije u jednom izlaganju u Los Angelesu: John McCain, “Remarks to the Los Angeles World Affairs Council”, March 26 2008, www.presidency.ucsb.edu/ws/print.php?pid=77121, 14/02/2017.

izjasnio protiv globalnog širenja Alijanse kao saveza demokratijâ jer bi se time potkopao njen posebni transatlantski identitet i zato što nijedna od rastućih sila ne bi prihvatila članstvo u globalnom NATO-u. Međutim, Bžežinski je naglašavao, kako NATO poseduje iskustvo, institucije i sredstva da naposljetku postane središte (*hub*) globalno obuhvatajuće mreže različitih regionalnih kooperativno-bezbednosnih poduhvata među državama sa rastućom moći da dejstvuju.²⁸ Bžežinski se takođe zalagao za svojevrsnu „globalizaciju” NATO-a, ali bez krute formalizacije tog trenda, odnosno punopravnog članstva udaljenih neevropskih država. Čini se, da su makar za sada, rukovodeća tela i pojedinci u samom NATO-u skloniji opciji koju je predložio Bžežinski a koja bi se mogla opisati geslom „više partnerstava a manje članstva”. Rebeka Mur takođe smatra da se, barem za sada, NATO jasno opredelio pre za globalne partnere nego za globalne članove.²⁹

NATO je postao i globalna političko-vojna struktura, makar zbog toga što je vojno intervenisao ili je bio borbeno prisutan i na drugim kontinentima – afričkom u vazdušnoj kampanji protiv Libije i azijskom u misijama u Avganistanu i Iraku. Na novu globalnu dimenziju NATO-a ukazao je pre više godina i tadašnji generalni sekretar Alijanse Anders Fog Rasmussen (Anders Fogh Rasmussen), kada je istakao da NATO ne može da se suočava sa tekućim bezbednosnim izazovima samo iz evropske perspektive. Govoreći o partnerstvima Alijanse, Rasmussen je naglasio da su ona započeta u transatlantskoj oblasti ali da se tu ne mogu i okončati, jer su i ekonomija i bezbednost globalizovani. Stoga i pristup NATO-a bezbednosti mora da bude globalizovan.³⁰ Rasmussen je pružio viziju zapadnog vojnog saveza koji je globalno svestan, globalno povezan i globalno sposoban (*globally aware, globally connected, globally capable*).³¹

Grupa finskih autora ponudila je tri moguća objašnjenja tendencije globalizacije Alijanse. Prema prvom objašnjenju, NATO želi da nastavi sa vođenjem operacija upravljanja krizama i, pošto je Evropska unija preuzela više odgovornosti za operacije u Evropi, Severnoatlantska alijansa se fokusira na mesta gde postoji veća potreba. Drugo objašnjenje polazi od iskustva iz Avganistana, gde su

²⁸ Zbigniew Brzezinski, “An Agenda for NATO: Toward a Global Security Web”, *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 5, September–October 2009, p. 20.

²⁹ Rebecca R. Moore, “Partners, the Pivot, and Liberal Order”, in: Trine Flockhart (ed.), *Cooperative Security: NATO Partnership Policy in a Changing World*, DIIS Report, Danish Institute for International Studies, Copenhagen, 2014, p. 80.

³⁰ “NATO – delivering security in the 21st century”, Speech by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen, Chatham House, London, 4 July 2012, www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_88886.htm, 15/02/2017.

³¹ Ibid.

neočekivano velike potrebe nagovestile da je NATO-u potrebno više partnera da se podeli breme opsežnih angažovanja u upravljanju krizama. Treće objašnjenje uzima u obzir želju pojedinih članica da se NATO-u dâ globalna politička uloga.³² Čini se da je drugo objašnjenje naročito verodostojno, što (ne)posredno priznaju i finski autori, koji navode da je jedan od načina da se uvećaju resursi za raznovrsne operacije – nalaženje novih partnera koji su spremni da podele teret.³³ Na pragmatičan razlog globalizacije NATO-a, odnosno uspostavljanja globalnih partnerstava širom sveta, ukazao je još pre desetak godina Karl Hajnc Kamp navodeći kako novo, „globalno partnerstvo” koje su SAD i Velika Britanija inicirale sredinom prošle decenije cilja ka privlačenju vojno jakih država ka NATO-u, odnosno ne ka „izvozu demokratije u partnerske regione, već ka unošenju potpore u NATO”.³⁴ Uzimajući u obzir Kampove zaključke može da se sumira da su na pojavu koncepta globalnih partnera NATO-a uticale potrebe Alijanse da: a) deljenjem troškova operacije u Avganistanu sa drugim akterima smanji vlastite izdatke; b) barem delimično rastereti vlastite trupe od borbenog dejstvovanja, angažovanjem kontingenata iz država nečlanicâ; c) misija ISAF stekne dodatni legitimitet i odobravanje. Kada se razmatra poreklo ovog koncepta, ni u jednom trenutku ne treba smetnuti sa uma da su globalni partneri i partnerstva „rođeni” u misiji ISAF.³⁵ Uostalom, i u dokumentima samog NATO-a može se pronaći stav da je misija ISAF bila glavni pokretač (*key driver*) razvoja odnosa između Alijanse i zemalja koje su doprinosile misiji (*contributing countries*).³⁶ Osim toga, SAD su samostalno, dakle mimo Alijanse, pokrenule intervenciju protiv Avganistana, dok je tek docnije NATO preuzeo vođstvo nad misijom postkonfliktne stabilizacije i rekonstrukcije. Stoga, već spomenutim razlozima za nastanak koncepta „globalnog partnerstva” može se dodati i namera SAD da se na određen način (formalizacijom i institucionalnim proširenjem odnosa sa Alijansom) zemljama „partnerima” pruži kompenzacija za njihove doprinose misiji i da se one podstaknu da i u buduće participiraju u sličnim poduhvatima – unapređenju stabilnosti (četvrti prsten saradnje u bezbednosti).

³² Charly Salonijs-Pasternak (ed.), *From Protecting some to Securing Many: NATO's Journey from a Military Alliance to a Security Manager*, The Finnish Institute of International Affairs, Helsinki, 2007, p. 27.

³³ Ibid., p. 27.

³⁴ Karl-Heinz Kamp, “‘Global Partnership’: A New Conflict Within NATO?”, op. cit. p. 4.

³⁵ James Appathurai, “The Future of NATO's Partnerships”, in: Trine Flockhart (ed.), *Cooperative Security: NATO's Partnership Policy in a Changing World*, DIIS Report, Danish Institute for International Studies, Copenhagen, 2014, p. 42.

³⁶ “NATO' partners across the globe”, Political Committee, Rapporteur Rasa Juknevičienė, Report 174 PCNP 15 E bis, 10 October 2015, www.nato-pa.int/shortcut.asp?FILE=4200,05/03/2017, p. 1.

Realni i fiktivni globalni partneri NATO-a

Polazeći od navedenih činjenica, globalni partneri NATO-a mogu se podeliti u dve kategorije. U prvoj grupi su države koje zaista imaju vojne ili ekonomske kapacitete da delotvorno učestvuju u misijama NATO-a, koje su borbena i finansijski značajno pomogle Alijansi u Avganistanu ili joj još pomažu u misiji „Odlučna podrška” (*Resolute Support*), nastavku misije ISAF. Ovoj kategoriji pripadaju Japan, Australija, Južna Koreja, Novi Zeland i Mongolija. Izuzev Mongolije, reč je o višedecenijskim američkim saveznicima i liberalnim demokratijama koje su višestruko (ekonomski, finansijski, politički, vrednosno) povezane i sa evropskim državama. U drugoj grupi globalnih partnera su Avganistan, Irak i Pakistan. Avganistan i Irak su predstavljali poligone za američke vojne intervencije i docnije misije rekonstrukcije i stabilizacije, i ove države u percepciji NATO-a nisu kreatori već izazovi za globalnu bezbednost. Pakistan se među globalnim partnerima našao silom geografskih prilika, budući da bi bez njegove logističke i obaveštajne podrške i tranzita preko njegove teritorije misija ISAF bila teško izvodljiva. Dodeljivanje statusa globalnog partnera Pakistanu verovatno je bilo uslovljeno i njegovim dugotrajnim strategijskim vezivanjem za SAD.

Od svih „realnih” partnera zapadnog vojnog saveza, Japan ima najveću težinu prema više parametara. Reč je o državi koja u poređenju sa drugim istinskim partnerima NATO-a ima najbrojnije stanovništvo, najveću ekonomiju, najveći vojni budžet i najaktivnije razvojne programe u inostranstvu.³⁷ Japan je usled ustavnih ograničenja više decenija apstinirao od vojne participacije u misijama u inostranstvu, čak i ako su one bile pod vođstvom Ujedinjenih nacija. Zakonska rešenja koja je japanski parlament usvojio 2015. godine u velikoj meri uklanjaju nametnute restrikcije, pa će tako Japan moći da pribegne upotrebi sile, ne samo kada se oružani napad izvrši na njega, već i na zemlju koja je u bliskim odnosima sa Japanom, a koja može da ugrozi japanski opstanak. Japanu će biti omogućeno da učestvuje i u međunarodno koordinisanim operacijama za uspostavljanje mira i bezbednosti koje nisu u okviru mirovnih operacija Ujedinjenih nacija pod određenim uslovima.³⁸ Japan je intenzivnije počeo da kontaktira sa NATO-om početkom devedesetih godina prošlog veka kada je organizovano ukupno pet

³⁷ Randall Schriver and Tiffany Ma, *The Next Steps in Japan – NATO Cooperation*, Project 2049 Institute, Arlington, 2010, https://project2049.net/documents/next_steps_in_japan_nato_cooperation_schriver_ma.pdf, 15/02/2017, p. 1.

³⁸ “Japan’s Legislation for Peace and Security”, March 2016, Government of Japan Seamless Responses for Peace and Security of Japan and the International Community, <http://www.mofa.go.jp/files/000143304.pdf>, 15/02/2017.

bilateralnih konferencija o bezbednosti (*NATO-Japan Security Conferences*) – 1990, 1992, 1994, 1997. i 1999. godine. Uobičajene teme konferencija odnosile su se na bezbednosnu situaciju u Evropi, Aziji i Pacifiku, te na uzajamnu saradnju, dok su učesnici bili visoki oficiri i stručnjaci za bezbednost. Japan i NATO su tokom poslednjih godina formalizovali odnose. U aprilu 2013. godine potpisana je Zajednička politička deklaracija Japana i NATO-a (*Joint Political Declaration between Japan and the North Atlantic Treaty Organization*); 2014. godine, Japan i NATO su potpisali Individualni program partnerstva i saradnje (*Individual Partnership and Cooperation Program*), u kojem su navedene oblasti zajedničkih aktivnosti (sajber odbrana, saradnja u humanitarnoj pomoći, borba protiv terorizma, kontrola naoružanja, pomorska bezbednost, upravljanje krizama, vojne tehnologije). U sporazumu se navodi i da će saradnja između Japana i NATO-a uključiti sastanke, seminare, simpozijume i japansko učešće u vežbama NATO-a.³⁹ Poslednjih godina, Japan je selektivno učestvovao u vežbama NATO-a. Zajedno sa Australijom, Japan je participirao u martu 2015. godine, u NATO vežbi upravljanja krizama (*NATO Crisis Management Exercise*) koja se bazirala na hipotetičkom scenariju izbijanja krize u zemlji koja nije članica Alijanse, i koja je znatno udaljena od zapadnog vojnog saveza. Južna Koreja i Novi Zeland su na ovoj vežbi bili posmatrači.⁴⁰ Takođe, Japan je prethodnih godina sarađivao sa Alijansom u borbi protiv piraterije kod obala Somalije i u Adenskom zalivu. Njegovi ratni brodovi pružali su pratnju drugim (uglavnom trgovačkim) brodovima, a avioni obavljali misije patroliranja. Japan je participirao u NATO vežbi „Sajber koalicija 16” (*Cyber Coalition 16*) prošle godine (krajem novembra i početkom decembra) u Estoniji, u svojstvu posmatrača. Početkom ove godine, japanska ministrica odbrane Tomomi Inada posetila je središte NATO-a. Pre ove posete, zadnji put japanski ministar odbrane bio je u poseti NATO-u pre deset godina.

Australija je svojim trupama, kao što se moglo videti iz predloženih podataka, najviše doprinela misiji ISAF budući da su njeni vojnici učestvovali u više zahtevnih i opasnih operacija protiv avganistanskih gerilaca. Pored toga, od 2001. godine Australija je obezbedila preko 1,2 milijardi američkih dolara u okviru Zvanične pomoći za razvoj za Avganistan (*Official Development Assistance*).⁴¹ U poređenju sa drugim globalnim partnerima, Australija ima najduže kontakte sa Alijansom, koji datiraju još iz ranih pedesetih godina minulog veka, kada australijske jedinice

³⁹ “Individual Partnership and Cooperation Programme between Japan and NATO”, www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2014_05/20140507_140507-IPCP_Japan.pdf, 15/02/2017.

⁴⁰ “NATO’partners across the globe”, op. cit., p. 9.

⁴¹ “Afghanistan aid fact sheet”, <http://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/aid-fact-sheet-afghanistan.pdf>, 15/02/2017.

(u okviru ratnog vazduhoplovstva) kao komponenta britanskog kontigenta u Evropi i Sredozemlju, *de facto* deluju u okviru snaga NATO-a i pod njegovom komandom.⁴² Mada je bila relativno kratkotrajna, ova epizoda dovoljno govori o činjenici da je Australija, iako geografski daleko, uvek delila „vrednosti i interese NATO-a“, kao i da je njena participacija u vojnim operacijama kao dela anglosaksonske i šire, zapadne zajednice, integralni deo njene istorije, politike i čak nacionalnog identiteta.⁴³ Preko bilateralnih aktivnosti sa SAD, Velikom Britanijom i Kanadom tokom mnogih godina, Australija je bila upoznata sa NATO doktrinom, operativnim procedurama, publikacijama i sporazumima o standardizaciji.⁴⁴ Zato su se australijske jedinice relativno lako uklopile u funkcionisanje misije ISAF i efikasno dejsstvovalе zajedno sa NATO saveznicima koji su bili impresionirani njihovim visokim standardima i delovanjem.⁴⁵

Australija i NATO su 2012. godine potpisali Zajedničku političku deklaraciju (*Australia-NATO Joint Political Declaration*) u kojoj se izražava posvećenost obe strane vrednostima individualne slobode, demokratije, ljudskih prava i vladavine prava. U deklaraciji se navodi da će obe strane nastaviti da razvijaju kapacitete za tešnju saradnju u koordinisanim civilno-vojnim operacijama.⁴⁶ Sledeće godine, Australija i NATO su potpisali Individualni program partnerstva i saradnje (*Individual Partnership and Cooperation Program*) u kojem je kao prva prioritetna oblast saradnje navedeno proširenje interoperabilnosti, efikasnosti u vojnim operacijama i omogućavanje saradnje u logistici, pitanjima doktrine, obuke i edukacije, što će sve da pomogne australijskom angažovanju u ISAF i mogućim budućim NATO misijama.⁴⁷ Odredba nedvosmisleno nagoveštava da će NATO i u budućnosti moći da računa na Australiju kao pouzdanog i lojalnog partnera. Tokom poslednje tri godine, Australija nastoji da u punoj meri opravda status

⁴² Stephan Frühling, “Australia and NATO: Six Decades of Cooperation”, in: Alexander Moens and Brooke A. Smith-Windsor (eds), *NATO and Asia-Pacific*, NATO Defense College, Rome, 2016, p. 138.

⁴³ Ibid., p. 139.

⁴⁴ Sverre Myrli, “Contributions of non-NATO members to NATO operations”, *Committee Reports*, NATO Parliamentary Assembly, 2008, www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=1475, 15/02/2017.

⁴⁵ Benjamin Schreer, “Beyond Afghanistan: NATO’s Global Partnership in the Asia-Pacific”, op. cit., p. 4.

⁴⁶ “Australia-NATO Joint Political Declaration”, 14 June 2012, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_94097.htm?selectedLocale=en, 16/02/2017.

⁴⁷ “Individual Partnership and Cooperation Programme between Australia and NATO”, www.defence.gov.au/publications/Australia-NATO-Individual-Partnership-Cooperation-Program.pdf, 16/02/2017.

„globalnog partnera”. U Avganistanu, u misiji „Odlučna podrška”, Australija trenutno učestvuje sa kontingentom od oko 270 pripadnika, angažovanih prevashodno u obuci i savetovanju avganistanskih trupa.⁴⁸ Pored toga, Australija je participirala 2015. godine, i u operaciji NATO-a protiv piraterije „Okeanski štit” (*Operation Ocean Shield*) u zapadnom delu Indijskog okeana sa jednim plovilom. Takođe, Australija se pridružila članicama NATO-a i kada je reč o nametanju parcijalnih sankcija Ruskoj Federaciji (protiv pojedinaca i određenih sektora) povodom ukrajinske krize.⁴⁹

Suštinski, politički i strategijski interesi Novog Zelanda se ne razlikuju bitno od onih koje zvanično proklamuje Australija. Poređenjem broja stanovnika dveju država i brojnosti njihovih armija (Australija oko 57.000, a Novi Zeland oko 9000) uočava se da je Novi Zeland srazmerno podneo veću žrtvu u pogledu broja poginulih pripadnika oružanih snaga u misiji ISAF od Australije (11:41). Novi Zeland je prisutan i u misiji „Odlučna podrška” sa osam instruktora koji obučavaju i savetuju avganistanske bezbednosne snage.⁵⁰ Novi Zeland je sa nekoliko oficira učestvovao i u misijama NATO-a u Bosni i Hercegovini (IFOR, SFOR). Poput Japana i Australije, Novi Zeland je potpisao sa Alijansom individualni program partnerstva i saradnje 2012. godine, u kojem je navedeno da je jedan od ciljeva programa povećanje profesionalnosti oružanih snaga Novog Zelanda i interoperabilnosti između NATO-a i Novog Zelanda.⁵¹ Poslednjih godina, osim na kopnu, Novi Zeland se pridružio Alijansi i na moru, angažujući se, početkom 2014. godine, u NATO operaciji protiv piraterije Okeanski štit sa jednom fregatom.⁵² Povodom tog učešća, novozelandski ministar odbrane Džonatan Koleman (Jonathan Coleman) izjavio je, da je to dobra prilika da oružane snage Novog Zelanda testiraju svoju interoperabilnost sa NATO nacijama koje doprinose toj misiji.⁵³ Ova operacija je okončana u decembru 2016. godine. Pored ove misije, tokom aprila i maja 2015. godine, Novi Zeland se priključio i NATO operaciji

⁴⁸ “Australia extends assistance to Afghanistan”, 8 July 2016, http://foreignminister.gov.au/releases/Pages/2016/jb_mr_160708.aspx?w=tb1CaGpkPX%2FIS0K%2Bg9ZKEg%3D%3D,05/03/2017.

⁴⁹ “NATO’ partners across the globe”, op. cit., p. 3.

⁵⁰ *NATO Encyclopedia 2015*, op. cit., p. 450.

⁵¹ “Individual Partnership and Cooperation Programme between New Zealand and NATO”, https://www.beehive.govt.nz/sites/all/files/New_Zealand_-_NATO_Partnership_and_Cooperation_Programme.pdf, 16/02/2017, p. 2.

⁵² “New Zealand joins NATO’s counter-piracy mission Ocean Shield”, www.nato.int/cps/en/natolive/news_106317.htm, 04/03/2017.

⁵³ *Ibid.*

„Aktivni napor“ (*Active Endeavour*) na Mediteranu sa ciljem sprečavanja terorističkih aktivnosti.⁵⁴ I ova operacija je okončana prošle godine.

Kontakti Južne Koreje i zapadnog vojnog saveza su novijeg datuma. Južna Koreja se suočava sa specifičnim stratezijskim izazovom – nepredvidljivim autoritarnim severnokorejskim režimom koji već decenijama razvija atomsko (raketno) naoružanje. Oslanjajući se na potporu SAD, Južna Koreja je započela da intenzivnije kontaktira sa Alijansom sredinom prošle decenije, da bi u septembru 2012. godine potpisala Individualni program partnerstva i saradnje. Iako nije realno očekivanje da bi NATO direktno pomogao Južnoj Koreji u slučaju severnokorejskog napada, prema mišljenju južnokorejskog profesora Lija (Geunwook Lee), Alijansa je relevantna za Republiku Koreju makar u dve ravni. Pre svega, zapadni vojni savez bi mogao da podeli „svoje iskustvo i stručnost u stvaranju i upravljanju multilateralnom bezbednosnom institucijom u kojoj članovi jamče jedni za druge i ublažavaju bezbednosne dileme“.⁵⁵ Kako u Istočnoj Aziji nema tradicije kada je reč o organizacijama kolektivne bezbednosti, južnokorejski profesor tvrdi da bi evroatlantsko iskustvo bilo vrlo korisno. Drugi razlog relevantnosti NATO-a za Južnu Koreju tiče se mogućeg kolapsa severnokorejskog režima i ovladavanja sposobnostima da se upravlja situacijom i pacifikuje urušena država. To iskustvo, smatra profesor Li, poseduje NATO i ono bi bilo dragoceno za Južnu Koreju.⁵⁶ Osim u Avganistanu, Južna Koreja se pridružila NATO-u i u operaciji protiv piraterije u Adenskom zalivu, obezbeđujući pratnju trgovačkim brodovima koji su plovili oko Roga Afrike.⁵⁷ Sa svoje strane, za sada, NATO pruža političku i simboličku podršku Južnoj Koreji. Krajem 2016. godine u zvaničnom saopštenju NATO je najoštrije osudio severnokorejski nastavak razvijanja nuklearnog i balističkog (raketnog) naoružanja, a toj izjavi su se pridružili Japan, Australija i Novi Zeland.⁵⁸

S obzirom na geografski položaj, vrlo je intrigantno i partnerstvo NATO-a sa Mongolijom. U nameri da izbegne preteranu zavisnost od svoja dva velika suseda – Rusije i Kine – Mongolija se nakon okončanja Hladnog rata priključila brojnim međunarodnim organizacijama, dok je spektar njenih spoljnopolitičkih kontakata

⁵⁴ *NATO Encyclopedia 2015*, op. cit., p. 466.

⁵⁵ Geunwook Lee, “Understanding South Korea’s Security Concerns: Analysis of NATO’s Partnership with the Republic of Korea”, in: Alexander Moens and Brooke A. Smith-Windsor (eds), *NATO and Asia-Pacific*, op. cit., p. 185.

⁵⁶ *Ibid.*, p. 186.

⁵⁷ *NATO Encyclopedia 2015*, op. cit., p. 357.

⁵⁸ “Statement of the North Atlantic Council on the Democratic People’s Republic of Korea”, 15 December 2016, www.nato.int/cps/en/natohq/news_139426.htm, 16/02/2017.

vrlo širok – od Severne Koreje do SAD.⁵⁹ U Mongoliji, barem kako se to tumači u NATO publikacijama, partnerstvo sa Alijansom se opaža kao sredstvo podrške mongolskoj nezavisnosti u odnosu na Rusiju i Kinu. Kako bi sebe učinila što uočljivijom na međunarodnoj sceni, Mongolija kao država sa manje od tri miliona stanovnika i oružane snage jačine oko 10.000 pripadnika učestvovala je zapaženo u kontingentima angažovanim u misijama NATO-a. Na Kosovu i Metohiji, mongolski sastav su činila 72 pripadnika (2005–2007), dok je u misiji „Odlučna podrška” u Avganistanu (2003–2014. kroz devet rotacija) ukupno učestvovalo 1108 mongolskih vojnika i 351 instruktor. Pored toga, mongolske trupe su u Avganistanu izvršavale vrlo zahtevne zadatke – zaštitu baza i patroliranje po opasnim terenima.⁶⁰ Uzimajući u obzir ove činjenice, NATO je uvrstio Mongoliju u globalne partnere, a 2012. godine Brisel i Ulan Bator su potpisali Individualni program partnerstva i saradnje (najviše u oblastima obuke, obrazovanja, nauke i mirovnih operacija). Program predstavlja istovremeno i optimum saradnje između Alijanse i Mongolije. Stešnjena između najprostranije i najmnogoljudnije zemlje sveta, bez izlaza na more, Mongolija bi sa svakim narednim neopreznim približavanjem NATO-u mogla da naškodi odnosima sa velikim susedima koji ne posmatraju benevolentno zapadni vojni savez.

Kao što se može primetiti, i nakon okončanja ISAF misije, NATO i njegovi realni globalni partneri nastavljaju saradnju koja je utemeljena u individualnim programima partnerstva i saradnje, naravno, u različitim vidovima i sa nejednakim intenzitetom. Posle 2014. godine, najtemeljnije sa Alijansom saraduje Australija, koja je, pored angažovanja ljudstva i finansija u Avganistanu, u okviru misije Odlučna podrška, učestvovala i u maritimnim misijama NATO-a. Novi Zeland se na isti način angažovao kao i Australija, (Avganistan i pomorske operacije), u skladu sa svojim potencijalima. Japan prisustvuje ili učestvuje na pojedinim vežbama NATO-a i participirao je u borbi protiv piraterije zajedno sa NATO-om kod obala Somalije, kao i Južna Koreja. Mongolija je prisutna u Avganistanu sa kontingentnom koji čini otprilike jedan odsto ukupnog personala NATO misije Odlučna podrška, ali koji znatno nadmašuje sastave mnogih članica Alijanse u toj misiji. Zauzvrat, Alijansa sa svim navedenim državama razvija saradnju koja se tiče interoperabilnosti. NATO je omogućio Australiji, da u okviru Inicijative za partnersku interoperabilnost (*Partnership Interoperability Initiative*) koja je pokrenuta 2014. godine, učestvuje sa NATO-om u posebno prilagođenoj

⁵⁹ Robert Helbig, “NATO-Mongolia relations: Limited in scope, but with room to grow”, *Research Paper*, NATO Defense College, No. 116, June 2015, https://www.files.ethz.ch/isn/192871/rp_116.pdf, 16/02/2017, p. 2.

⁶⁰ *Ibid.*, p. 7.

saradnji, i stekne status „Partnera povišenih mogućnosti” (*Enhanced Opportunities Partner*), zajedno sa Finskom, Švedskom, Gruzijom i Jordanom. U okviru iste inicijative, NATO je pokrenuo i stalan format saradnje po pitanju interoperabilnosti – Platformu interoperabilnosti (*Interoperability Platform*) – u koju su trenutno uključeni Australija, Novi Zeland, Mongolija, Južna Koreja, Japan, i još dvadeset država (između ostalih i Republika Srbija).⁶¹

Sa druge strane, odnosi NATO-a sa tzv. fiktivnim partnerima znatno su složeniji, izazovniji i opterećeni mnogobrojnim kontroverzama. Avganistan se s pravom može kvalifikovati kao „fiktivan partner”, jer je reč o državi koja trupama, finansijama, logistikom ne doprinosi misijama NATO-a, nego je, naprotiv, sada već dugotrajan „abonent” vojne potpore. Istovremeno, Avganistan predstavlja i najveći neuspeh NATO-a na planu postkonfliktne stabilizacije i rekonstrukcije. Premda avganistanske bezbednosne strukture (armija i policija) broje preko 350.000 pripadnika i uprkos mnogobrojnim stručnim kursevima, obukama i seminarima, kao i decenijskom prisustvu stranih trupa pod vođstvom NATO-a koje su često učestvovalе u borbenim operacijama, bezbednosna situacija u Avganistanu se ne poboljšava, već pogoršava. U poslednjem izveštaju generalnog sekretara Ujedinjenih nacija navodi se da se broj oružanih sukoba između januara i oktobra 2016. godine povećao za jednu petinu u odnosu na 2015. godinu, dosežući najviši nivo od kada su UN počele da registruju incidente (2007) premašujući tako ranije rekordnu 2011. godinu.⁶² Takođe je smanjena i veličina teritorije koja je pod kontrolom vojske i policije. U prilog konstataciji o lošoj bezbednosnoj situaciji govori i činjenica da je samo 2015. godine pomorskim putem skoro 210.000 Avganistanaca došlo u Evropu u okviru velikog migrantskog talasa.⁶³ Opciji dugotrajnog prisustva i podrške vladi Avganistana čini se da nema alternative, mada takav pristup podrazumeva i stalan pritisak na sve ograničenije finansijske resurse zapadnih zemalja. Pored toga, veliko je pitanje da li će Avganistan preživeti naredne decenije kao jedinstvena zemlja.

Irak je fiktivan globalni partner kao država koja je, popularno rečeno, „uvoznik” bezbednosti i koju razdiru unutrašnje protivrečnosti i religiozno-etnički sukobi koji mogu da dovedu do prestanka njenog postojanja kao jedinstvenog entiteta. NATO je u Iraku vodio NTM-I misiju od 2004. do kraja 2011. godine sa

⁶¹ “Partnership Interoperability Initiative”, www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132726.htm, 05/03/2017.

⁶² “The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security”, Report of the Secretary-General, 13 December 2016, https://unama.unmissions.org/sites/default/files/sg_report_to_sc_on_afghanistan_13dec2016.pdf, 17/02/2017, p. 4.

⁶³ *Ibid.*, p. 13.

ciljem da se pomogne stvaranje efikasnu armije. U ovom periodu, NATO je obučio preko 5000 pripadnika vojnih snaga i više od 10.000 pripadnika policije. Alijansa je obezbedila skoro dve hiljade kurseva različitih sadržaja, dok su poseban prioritet u obuci bili oficiri srednjeg i visokog ranga.⁶⁴ Pre okončanja misije NTM-I, štab ove misije omogućio je da godišnje oko 500 iračkih oficira i zvaničnika učestvuje u različitim kursevima.⁶⁵ Alijansa i Irak su 2012. godine potpisali program saradnje NATO-Irak (*NATO-IRAQ cooperation program*). I pored uloženi napore i finansijskih sredstava pred naletom fanatizovanih jedinica Islamske države u leto 2014. godine iračke bezbednosne strukture su doživele kolaps koji je umalo doveo do potčinjavanja većeg dela Iraka novoproglašenom kalifatu. Čini se da je kvalitet pomoći NATO-a, koncepta sprovedene obuke i strukture ponuđenih kurseva problematičan. Nakon prvobitnog rasula iračke armije i policije, umesto NATO-a je na samom terenu rukovodeću ulogu u asistenciji Iraku da povрати izgubljene teritorije preuzeo Iran angažovanjem vlastitih jedinica, eksperata i instruktora, te kroz opremanje i obuku iračkih šiitskih milicija. Za Irak je neizvesno da li će opstati kao jedinstvena država ukoliko se obezbedi makar minimalna stabilnost na njegovoj teritoriji.

Pakistanu je dodeljen status globalnog partnera iz krajnje pragmatičnih razloga – preko njega su se protezale (i još se koriste) kopnene i vazdušne linije snabdevanja za misije NATO-a u Avganistanu. Pakistan ima nespornan uticaj preko svojih bezbednosnih službi na unutrašnje političke prilike u Avganistanu, pa je i sa tog aspekta njegova kooperativnost za Alijansu bila vrlo dragocena. Pored dodeljenog prestižnog statusa, Alijansa je još dva puta značajno pomogla u humanitarnom smislu Pakistanu – 2005. godine prilikom razornog zemljotresa i 2010. godine tokom velikih poplava duž reke Ind. Uzajamni odnosi NATO-a i Pakistana se najbolje mogu definisati izrazom *quid pro quo* i trajaće u sadašnjem formatu onoliko dugo koliko se NATO bude angažovao u Avganistanu. Kako će se odnosi razvijati nakon alijansinog napuštanja Avganistana, krajnje je neizvesno.

Realno je očekivati da će NATO nastaviti saradnju sa „realnim globalnim partnerima” u okvirima već postignutih sporazuma, bez obzira što je trenutno ta saradnja manjeg intenziteta nego tokom trajanja ISAF misije. U izveštaju Političkog komiteta NATO-a, iz oktobra 2015. godine, detektuje se niz oblasti u kojima bi NATO i globalni partneri mogli da sarađuju – od zajedničkog nastupa u regionima Bliskog istoka i Severne Afrike u domenu izgradnje odbrambenih i bezbednosnih kapaciteta (*Defence and Related Security Capacity Building*) do konsultacija

⁶⁴ NATO Encyclopedia 2015, op. cit., pp. 332–333.

⁶⁵ Ibid., p. 330.

povodom pretnji poput Islamske države, maritimne bezbednosti, sajber bezbednosti i humanitarne pomoći ugroženim područjima sveta.⁶⁶ S obzirom da su Japan, Južna Koreja, Australija i Novi Zeland zemlje čije privrede izrazito zavise od pomorskog saobraćaja, čini se, da je maritimna bezbednost (slobodna i sigurna plovidba okeanima), najperspektivnija oblast saradnje sa NATO-om. U saopštenju sa NATO samita u Varšavi prošle godine, globalni partneri se spominju tek jednom, u kontekstu izgradnje široke bezbednosne mreže kroz saradnju. Slaba pažnja koja je u saopštenju posvećena globalnim partnerima, može da se objasni prvenstvenim fokusiranjem Alijanse na bezbednosnu situaciju u svom neposrednom susedstvu (istočnoj Evropi) i na tzv. ruski izazov. Ipak, sa ovog samita, kroz saopštenje, NATO je poslao poruku, da će i dalje razvijati partnerstva koja će odgovarati interesima, kako Alijanse, tako i njenih partnera.⁶⁷

Budućnost globalnih partnerstava NATO-a

Sve države koje predstavljaju „realne” partnere NATO-a nalaze se u azijsko-pacifičkom regionu i, osim Mongolije, reč je o višedecenijskim strategijskim saveznicima ili partnerima SAD. Na prvi pogled, uzimajući u obzir tradicionalno opažanje NATO-a kao, geografski gledano, evroatlantske alijanse, može izgledati neobično da zapadni vojni savez ima bilo kakav veći interes za oblasti Dalekog istoka i Pacifika. Ipak, u stručnoj javnosti postoje shvatanja koja opravdavaju moguće značajnije angažovanje Alijanse u naznačenim oblastima. Opšte je mesto u nauci i publicistici da na uobličavanje strategije NATO-a presudno utiče američka percepcija globalnih bezbednosnih izazova. S obzirom da još od pre šest-sedam godina SAD sve veći geostrategijski značaj pridaju azijsko-pacifičkoj oblasti, moguće je da u skladu sa novim američkim pogledom na raspored globalnih izazova i pretnji i NATO stekne markantniju ulogu u Aziji.⁶⁸ S vremena

⁶⁶ “NATO’s partners across the globe”, op. cit., pp. 9–10.

⁶⁷ “Warsaw Summit Communiqué”, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw, 8–9 July 2016, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm?selectedLocale=en,05/03/2017.

⁶⁸ O sve većem američkom strategijskom fokusiranju na azijsko-pacifički region svedoče i stavovi iz sledećeg zvaničnog dokumenta: *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*, January 2012, Department of Defense, Washington D.C., 2012. Iz drugih izvora se može saznati da je Pentagon predvideo da SAD angažuju 60% svojih mornaričkih kapaciteta na Pacifiku do 2020. godine (2013. tamo je bilo prisutno oko 50% američkih pomorskih snaga). U pacifičkom regionu u roku od tri godine trebalo bi da bude šest nosača aviona i veći deo američkih ratnih brodova.

na vreme, pojedini američki visoki zvaničnici izražavaju očekivanja o solidarnosti ostatka Alijanse sa SAD. Tako je nekadašnji američki ambasador pri NATO-u Ivo Dalder u predavanju održanom u Briselu 2013. godine skrenuo pažnju na to da SAD primećuju pretnje koje se pomaljšaju na horizontu, daleko od Evrope, poput severnokorejskih raketa, koje su pretnja za SAD i Kanadu, po članu 5 Vašingtonskog ugovora, kao što su sirijske rakete pretnja za Tursku i Evropu po tom istom članu. SAD žele, nastavio je Dalder, da budu sigurne da će suočavanje sa ovim pretnjama biti kolektivno kao kod pravih partnera.⁶⁹ Drugim rečima, očekuje se identično reagovanje svih članica NATO-a na moguće pretnje, bez obzira na geografsko poreklo tih pretnji.

Iz naučne zajednice jednako dolaze mišljenja da će NATO morati da se više angažuje u Aziji, te da će, pre ili kasnije, NATO morati mnogo ozbiljnije da preuzme ulogu u očuvanju azijske bezbednosti. Prvi razlog leži u činjenici da stabilnost azijskog bezbednosnog okruženja postaje sve dragocenija za globalni ekonomski prosperitet – pa samim tim i za evroatlantsku oblast.⁷⁰ Drugi razlog tiče se američke uloge u Aziji, i ukoliko se SAD angažuju u konfliktu u Aziji, Vašington će očekivati podršku saveznika.⁷¹ Konačno, istorija pokazuje da azijski partneri igraju ključnu ulogu u uspešnoj zapadnoj velikoj strategiji i oni će Alijansi opet biti potrebni.

Nije tajna da SAD percipiraju Kinu kao glavnog takmaca u azijsko-pacifičkom regionu, dok Evropa Kinu više posmatra kao trgovinskog partnera. U stručnoj literaturi na Zapadu ponekad se izražava bojazan da Evropa i SAD neće spram kineskog izazova delovati kao jedinstven blok. Stoga se preporučuje da NATO, pored toga što predstavlja političku i vojnu alijansu, postane i vrednosno-normativni savez, čime bi se istovremeno učvrstile veze između saveznika u Severnoatlantskoj alijansi, istakle razlike u odnosu na autoritarne režime Kine i Rusije i podstakle zemlje partneri da se pridržavaju zajedničkog liberalnog svetonazora.⁷²

Sa rastućom verovatnoćom sukobljavanja Kine i SAD na Pacifiku, u američkoj strategijskoj kalkulaciji sve više dobijaju na značaju zemlje poput Japana,

⁶⁹ Ivo Daalder, "Renewed ambitions for NATO", *Carnegie Europe*, 17 June 2013, http://carnegieendowment.org/files/2013-06-17_Renewed_Ambitions_For_NATO_Transcript.pdf, 18/02/2017, pp. 6–7.

⁷⁰ Na primer videti: Philip Shetler-Jones, "What should NATO do about Asia?", in: Alexander Moens, Brooke A. Smith-Windsor (eds), *NATO and Asia-Pacific*, NATO Defense College, Rome, 2016, p. 62.

⁷¹ Ibid.

⁷² Zinaida Bechná and Bradley A. Thayer, "NATO's new role: The Alliance's Response to a Rising China", *Naval War College Review*, Vol. 69, No. 3, Summer 2016, p. 76.

Australije ili Južne Koreje. Pored njihovog nesumnjivo vrednog doprinosa misiji ISAF u Avganistanu i potencijalih doprinosa u nekim budućim misijama NATO-a, za čvršće povezivanje sa Alijansom tri zemlje kvalifikuje i njihov geostrategijski položaj, odnosno prednosti koje bi se iz tog položaja mogle izvući u mogućem sučeljavanju SAD (i Zapada uopšte) i Kine. U jednom dokumentu Atlantskog saveta (*Atlantic Council*) ističe se da bi NATO trebalo da usvoji mnogo ambiciozniji plan i pristane na bliskije veze sa saveznicima Vašingtona na Pacifiku i Bliskom Istoku.⁷³ Brns, Vilson i Lajftut (Nicholas Burns, Damon M. Wilson, Jeff Lightfoot) smatraju da bi pravi format tih veza bilo Pacifičko partnerstvo za mir (*Pacific Peace Partnership*), koje bi povežalo NATO sa važnim američkim saveznicima koji dele zajedničke vrednosti i interese – Australijom, Novim Zelandom, Južnom Korejom, Japanom i Singapurom. Bliže povezivanje Evrope i ključnih američkih saveznika na Pacifiku pomoglo bi, prema autorima, da se osigura da će evropski saveznici zadržati kapacitet da oblikuju bezbednost u regionu ka kojem se brzo pomera globalni balans moći.⁷⁴

Nesporno je da NATO, barem za sada, ne teži neposrednom prisustvu u azijsko-pacifičkom regionu, odnosno otvaranju članstva pojedinim zemljama iz te oblasti.⁷⁵ Takođe je nesporno da ni spomenute četiri zemlje – Japan, Južna Koreja, Australija i Novi Zeland – ne razmatraju, barem ne zvanično, članstvo u Alijansi. Isto tako je očigledno da je nivo odnosa između NATO-a i ovih zemalja, u datim okvirima, dostigao skoro maksimum i da naredni koraci mogu da budu usmereni samo ka još čvršćoj formalizaciji. Budući koraci obe strane će najverovatnije zavisiti od političke i strategijske situacije na Pacifiku i razvoja odnosa Kine i SAD u godinama i decenijama koje dolaze. Ukoliko dođe do jačeg zaoštavanja njihovih odnosa, moguće je, mada ne i izvesno, da pojedinim od ovih zemalja bude ponuđeno članstvo u Alijansi ili da ga one same zatraže. Druga opcija podrazumeva stvaranje regionalnog vojno-političkog bloka od tih zemalja, uključujući i SAD, odnosno kreiranje svojevrsnog pacifičkog NATO-a. U svakom slučaju, NATO će svakako biti prisutan u azijsko-pacifičkom regionu, ako ne snažnije i vidljivije, onda barem kroz postojeće okvire bilateralne saradnje.

⁷³ Nicholas Burns, Damon M. Wilson and Jeff Lightfoot, *Anchoring the Alliance*, Atlantic Council, Washington D. C., 2012, www.atlanticcouncil.org/images/files/publication_pdfs/403/051412_ACUS_Burns_AnchoringAlliance.pdf, 18/02/2017, p. 11.

⁷⁴ *Ibid.*, p. 11.

⁷⁵ U govoru održanom u Tokiju 2013. godine, tadašnji generalni sekretar NATO-a Rasmussen istakao je da Alijansa ne traži da bude prisutna u azijsko-pacifičkom regionu (“NATO and Japan – natural partners”, Speech by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen at the Japan National Press Club, Tokyo, www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_99634.htm, 19/02/2017).

Zaključak

Oslanjajući se na zvanična dokumenta NATO-a, naučne radove, kao i na analitičke materijale različitih ekspertske ustanova, autor je u radu prikazao evoluciju koncepta „globalnih partnera” za period koji nadmašuje jednu deceniju. Za države koje su participirale u ISAF misiji u Avganistanu, a nisu bile deo postojećih partnerskih struktura, s početka u zvaničnim dokumentima NATO-a korišćen je izraz „kontakt zemlje” i one nisu imale bilo kakav čvršće formalizovan odnos sa Alijansom. Sredinom prošle decenije, na insistiranje Sjedinjenih Država, ovim državama su otvorene mogućnosti za bližu saradnju sa NATO-om, a nešto kasnije, od 2008. godine, i zvanično su označene kao Alijansini partneri na globalnom nivou. Na formiranje koncepta „globalnih partnera” ključno su uticale potrebe SAD da se u što je moguće većoj meri vojno i finansijski rasterete u razdoblju kada su paralelno vodile dve misije postkonfliktne stabilizacije u Avganistanu i Iraku (što uključuje i protivpobunjeničke operacije), kao i njihova namera da se „zaslužnim” zemljama, nakon njihovog, ne presudnog ali ipak evidentnog doprinosa, kako u trupama, tako i u materijalno-finansijskom smislu, za uzvrat formalizuje status u odnosima sa Alijansom, i omogući korišćenje njenih različitih programa saradnje. Slučaj stvaranja koncepta globalnog partnerstva može se posmatrati i tumačiti i iz teorijske ravni – učenja o saradnji u bezbednosti. NATO i globalni partneri udružili su svoje napore u misiji ISAF kako bi realizovali tzv. četvrti element ili „prsten” saradnje u bezbednosti – unapređenje stabilnosti – upotrebom različitih sredstava (političkih, ekonomskih ali i vojnih).

Kulminaciju u odnosima NATO-a i globalnih partnera predstavljaju potpisani individualni programi partnerstva i saradnje u periodu od 2012. do 2014. godine (sa Mongolijom, Južnom Korejom, Novim Zelandom, Australijom i Japanom). Iako autor polazi od teze da su globalni partneri „rođeni” u ISAF misiji, analiza globalnih partnerstava u ovom radu hronološki se ne zaustavlja sa okončanjem te misije (decembar 2014) već su ukratko prikazani pojavni oblici saradnje između NATO-a i globalnih partnera i tokom prethodne dve godine. Mada je ta saradnja slabijeg intenziteta, ona je i dalje trajala kroz učešće pojedinih partnera u misiji Odlučna podrška, kao i u pojedinim vežbama i operacijama NATO-a. Vrlo je verovatno da će NATO nastaviti da razvija započeta globalna partnerstva. U slučaju zaoštavanja političko-bezbednosne situacije u azijsko-pacifičkom regionu i rivaliteta Kine i SAD može se očekivati dodatno zbližavanje Alijanse i pojedinih globalnih partnera. Konačno, u radu je izvršena podela na realne (Japan, Mongolija, Južna Koreja, Australija i Novi Zeland) i fiktivne (Irak, Avganistan i Pakistan) partnere NATO-a, s obzirom da samo prvih pet zemalja pruža ili je pružalo opipljive doprinose NATO misijama, dok su Avganistan i Irak tek korisnici

Alijansine multidimenzionalne potpore. Uključivanje Pakistana u globalne partnere uslovljeno je njegovim geografskim položajem i logističko-obaveštajnim značajem za nesmetano funkcionisanje misija u Avganistanu.

Neki budući bezbednosni izazovi i karakter reagovanja Alijanse i njenih globalnih partnera na njih (postojanje ili odsustvo identične percepcije tih izazova) pokazaće da li je zamisao o globalnom partnerstvu NATO-a sa spomenutim državama na duži rok verodostojna, ili je u pitanju bila samo epizodna konvergencija interesa i okolnosti.

Bibliografija

KNJIGE I ČLANCI

- Appathurai James, "The Future of NATO's Partnerships", in: Trine Flockhart (ed.), *Cooperative Security: NATO's Partnership Policy in a Changing World*, DIIS Report, Danish Institute for International Studies, Copenhagen, 2014, pp. 35–46.
- Bechná Zinaida, Thayer A. Bradley, "NATO's new role: The Alliance's Response to a Rising China", *Naval War College Review*, Vol. 69, No. 3, Summer 2016, pp. 65–81.
- Brzezinski Zbigniew, "An Agenda for NATO: Toward a Global Security Web", *Foreign Affairs*, Volume 88, No. 5, September–October 2009, pp. 2–20.
- Burns Nicholas, Wilson M. Damon, Lightfoot Jeff, *Anchoring the Alliance*, Atlantic Council, Washington D. C., 2012, www.atlanticcouncil.org/images/files/publication_pdfs/403/051412_ACUS_Burns_AnchoringAlliance.pdf, 18/02/2017.
- Daalder Ivo, Goldgeier James, "Global NATO", *Foreign Affairs*, Volume 85, No. 5, September–October 2006, pp. 105–113.
- Daalder Ivo, "Renewed ambitions for NATO", *Carnegie Europe*, Transcript, Brussels, June 17 2013, http://carnegieendowment.org/files/2013-06-17_Renewed_Ambitions_For_NATO_Transcript.pdf, 18/02/2017.
- Frühling Stephan, "Australia and NATO: Six Decades of Cooperation", in: Alexander Moens, Brooke A. Smith-Windsor (ed.), *NATO and Asia-Pacific*, NATO Defense College, Roma, 2016, pp. 135–154.

- Helbig Robert, "NATO-Mongolia relations: limited in scope, but with room to grow", *Research Paper*, NATO Defense College, No. 116, June 2015, https://www.files.ethz.ch/isn/192871/rp_116.pdf, pp. 1–12.
- Kamp Karl-Heinz, "'Global Partnership': A New Conflict Within NATO?", *Analysis and Arguments*, No. 29, 2006, Konrad Adenauer Foundation, www.kas.de/wf/doc/kas_9491-1522-2-30.pdf?061211131118, 14/02/2017.
- Koen, Ričard, „Od pojedinačne bezbednosti do međunarodne stabilnosti”, u: Ričard Koen i Majkl Mihalka, *Saradnja u bezbednosti: novi horizonti za međunarodni poredak*, Udruženje diplomaca centra Džordž K. Maršal, Beograd, 2005, str. 1–22.
- Koschut Simon, Riecke Henning, "NATO's Global Aspirations: The dispute over enlargement reflect uncertainties about NATO's function", <http://sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/1300/5037.pdf>, 14/02/2017.
- Lee Geunwook, "Understanding South Korea's Security Concerns: Analysis of NATO's Partnerships with the Republic of Korea", in: Alexander Moens, Brooke A. Smith-Windsor (eds), *NATO and Asia-Pacific*, NATO Defense College, Rome, 2016, pp. 173–187.
- Masala Carlo, "NATO and Asia", *Panorama: Insights into Asian and European Affairs*, Konrad-Adenauer-Stiftung, Singapore, 2010, www.kas.de/wf/doc/kas_19799-1522-2-30.pdf?100608093214, pp. 25–34.
- McCain John, "Remarks to the Los Angeles World Affairs Council", 26 March 2008, www.presidency.ucsb.edu/ws/print.php?pid=77121, 14/02/2017.
- Moore R. Rebecca, "Lisabon and the Evolution of NATO's New Partnership Policy", *Perceptions*, Volume XVII, Number 1, Spring 2012, pp. 55–74.
- Moore R. Rebecca, "Partners, the Pivot, and Liberal Order", in: Trine Flockhart (ed.), *Cooperative Security: NATO's Partnership Policy in a Changing World*, DIIS Report, Danish Institute for International Studies, Copenhagen, 2014, pp. 73–86.
- Myrli Sverre, "Contributions of non-NATO members to NATO operations", *Committee Reports*, 2008, NATO Parliamentary Assembly, www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=1475, 15/02/2017.
- NATO Encyclopedia 2015*, NATO Public Diplomacy Division, NATO Headquarters, Brussels, 2015.
- Salonius-Pasternak Charly (ed.), *From Protecting some to Securing Many. NATO's Journey from a Military Alliance to a Security Manager*, The Finnish Institute of International Affairs, Helsinki, 2007.

Schrivver Randall, Ma Tiffany, *The Next Steps in Japan – NATO Cooperation*, Project 2049 Institute, Arlington, 2010, https://project2049.net/documents/next_steps_in_japan_nato_cooperation_schrivver_ma.pdf, 15/02/2017.

Schreer Benjamin, “Beyond Afghanistan: NATO’s Global Partnership in the Asia-Pacific”, *Research Paper*, NATO Defense College, No. 75, April 2012, https://www.files.ethz.ch/isn/141292/rp_75.pdf, 13/02/2017, pp. 1–8.

Shetler-Jones Philip, “What should NATO do about Asia?”, in: Alexander Moens, Brooke A. Smith-Windsor (ed.), *NATO and Asia-Pacific*, NATO Defense College, Rome, 2016, pp. 61–81.

DOKUMENTI

“Australia-NATO Joint Political Declaration”, 14 June 2012, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_94097.htm?selectedLocale=en, 16/02/2017.

“Briefing on NATO Issues Prior to Riga Summit”, R. Nicholas Burns, Under Secretary for Political Affairs, Washington, DC November 21, 2006. <https://2001-2009.state.gov/p/us/rm/2006/76464.htm>, 13/02/2017.

“Bucharest Summit Declaration”, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_8443.htm?mode=pressrelease, 14/02/2017.

“Individual Partnership and Cooperation Programme between Japan and NATO”, www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2014_05/20140507_140507-IPCP_Japan.pdf, 15/02/2017.

“Individual Partnership and Cooperation Programme between Australia and NATO”, www.defence.gov.au/publications/Australia-NATO-Individual-Partnership-Cooperation-Programme.pdf, 16/02/2017.

“Individual Partnership and Cooperation Programme between New Zealand and NATO”, https://www.beehive.govt.nz/sites/all/files/New_Zealand_-_NATO_Partnership_and_Cooperation_Programme.pdf, 16/02/2017.

“Istanbul Summit Communiqué”, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council on 28 June 2004, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_21023.htm?, 13/02/2017.

“Japan’s Assistance in Afghanistan: Towards Self-Reliance”, Ministry of Foreign Affairs of Japan, April 2015, www.mofa.go.jp/files/000019264.pdf, 13/02/2017.

- “Japan’s Legislation for Peace and Security”, March 2016, Government of Japan Seamless Responses for Peace and Security of Japan and the International Community, www.mofa.go.jp/files/000143304.pdf, 15/02/2017.
- “NATO – delivering security in the 21st century”, Speech by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen, Chatham House, London, 04 July 2012, www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_88886.htm, 15/02/2017.
- “NATO and Japan – Natural partners”, Speech by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen at the Japan National Press Club, Tokyo, www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_99634.htm, 19/02/2017.
- “NATO’s partners across the globe”, Political Committee, Rapporteur Rasa Juknevičienė, Report 174 PCNP 15 E bis, 10 October 2015, , 01/03/2017.
- “Warsaw Summit Communiqué”, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw, 8–9 July 2016, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm?selectedLocale=en, 05/03/2017.
- “Riga Summit Declaration”, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Riga on 29 November 2006, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_37920.htm?mode=pressrelease, 14/02/2017.
- “Remarks by senator John McCain at the Hoover Institute”, 1 May 2007, www.mccain.senate.gov/public/index.cfm/speeches?ID=c35d4437-81d8-441f-ad42-71bea309a6be, 14/02/2017.
- “Statement of the North Atlantic Council on the Democratic People’s Republic of Korea”, 15 Dec. 2016, www.nato.int/cps/en/natohq/news_139426.htm, 16/02/2017.
- “Strategic concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organizations”, www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf, 11/02/2017.
- “The Alliance New’s Strategic Concept”, NATO, 1991, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm?, 22/01/2017.
- “The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security”, Report of the Secretary-General, 13 December 2016, https://unama.unmissions.org/sites/default/files/sg_report_to_sc_on_afghanistan_13dec2016.pdf, 17/02/2017.

Nebojša VUKOVIĆ

NATO'S GLOBAL PARTNERS: AWARDED COOPERATIVENESS

Abstract: The paper analyses the characteristics and evolution of cooperation between NATO and the countries which are neither situated in the Euro-Atlantic area nor are they involved in the Alliance's multilateral programmes. The author focuses on the contribution of Japan, Australia, New Zealand and South Korea to the ISAF mission in Afghanistan, and how this operation has gradually built their cooperation with the NATO. Those countries had initially been defined in NATO's official documents as the *contact countries*, only to be subsequently named in 2008 as they are known today – the *partners across the globe*, or simply *global partners*. Mongolia, Afghanistan, Pakistan and Iraq now are the global partners of NATO as well. The departing point of discussion in this paper is the thesis that the ISAF mission may be considered as the cradle of the Alliance's new concept of global partnership. The author sorts all NATO's global partners in two main categories: the "real" and "fictitious". The real global partners are countries that really contribute to the NATO's missions, such as Japan, Australia, New Zealand, South Korea and Mongolia. The fictitious global partners are those states that are actually the test area for NATO missions – Afghanistan and Iraq, as well as Pakistan, which has acquired the status of a partner due to its vital strategic position to the realisation of the Alliance's mission in Afghanistan. The author concludes that the "real" global partners are not viable for membership to NATO at this moment, but in the case of the strained relations between the United States and China the option of full membership cannot be excluded.

Key words: NATO, global partners, international security, international military cooperation, transformation.